

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Кохан Н.В.

**Трудове право України:
методичні вказівки для підготовки до семінарських занять
здобувачів 2 курсу заочної форми навчання
спеціальності 081 Право**

Івано-Франківськ, 2024

УДК 349.2(477):378.091.32(083.13)

*Рекомендовано до видання вченою радою
Навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 2 від 27.09.2024р.)*

Рецензенти:

Кернякевич-Танасійчук Юлія Володимирівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри судочинства Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника;

Данилюк Леся Романівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника;

Кохан Н. В. Трудове право України: методичні вказівки для підготовки до семінарських занять здобувачів 2 курсу заочної форми навчання спеціальності 081 Право. Електронне видання. Івано-Франківськ : Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2024. 46с.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять розроблені на основі ОПП «Право»першого (бакалаврського) рівня та навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Методичні вказівки містять питання, які виносяться для обговорення на семінарському занятті, а також комплекс практичних завдань для кращого засвоєння здобувачами отриманих теоретичних знань, перелік нормативних актів та наукової літератури, яка може використовуватися здобувачами як при підготовці до заняття, так й при написанні курсової (наукової) роботи.

Зміст

1. ПЕРЕДМОВА	4
2. Теми та завдання для підготовки до семінарських (практичних) занять	6
Семінарське заняття 1. Тема № 6 Забезпечення зайнятості та працевлаштування	6
Семінарське заняття 2. Тема № 8 Трудовий договір	8
Семінарське заняття 3. Тема № 12 Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність Тема № 13 Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.....	13
Семінарське заняття 4. Тема № 14 Правове регулювання охорони праці.....	20

ПЕРЕДМОВА

Трудове право, як одна з провідних галузей права України характеризується високим рівнем динамізму. Рухомість норм трудового законодавства забезпечується політичними, економічними змінами в країні, імплементацією європейського законодавства, використанням судової практики Європейського суду з прав людини. Така ситуація посилює багатогранні зв'язки трудового права з правовідносинами інших галузей права. У міжнародних відносинах пріоритетнішими стають договірні зв'язки, як на загальнодержавному, так і на локальному рівні, що потребує постійного удосконалення норм національного трудового права, яке згідно із ст. 9 Конституції України та ст. 8¹ КЗпП України повинні відповідати нормам міжнародного трудового права.

Поєднання теорії та практики пов'язане також з вирішенням завдань-казусів з окремих інститутів трудового права. Трудове право дає основи теоретичних знань на відповідній, реально діючій законодавчій базі, дає відповідні практичні навички, що дозволяє постійно вивчати не тільки психологію працівника, але і роботодавця, а в цілому також ще й організаційно-управлінські відносини.

Навчальна дисципліна передбачає ознайомлення студентів із загальнотеоретичними правовими поняттями та категоріями (поняттям трудового права, трудові правовідносини, трудовий договір, колективний договір та їхні ознаки, місце і роль трудового права в системі правових норм, джерела трудового права, нормативно-правові акти, порушення прав працівників, юридична відповідальність у трудовому праві, працевлаштування громадян, час роботи та відпочинку, вирішення трудових спорів, права та обов'язки працівників та власників, регулювання трудових правовідносин трудовим законодавством та ін. питання).

З цією метою, згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати: основні загальнотеоретичні поняття загальної і особливої частини; коло суспільних відносин, що входять до сфери регулювання трудового права; методи регулювання трудових та тісно пов'язаних з ними відносин; коло суб'єктів трудових відносин; джерела законодавства України про працю розуміти їхній зміст, уміти застосовувати їх у конкретній життєвій ситуації; головну мету норм трудового законодавства; основні інститути трудового права; механізм виникнення, зміни та припинення трудових відносин; права та обов'язки суб'єктів трудового права й трудового правовідношення зокрема; засоби регулювання та захисту при порушенні діючого трудового законодавства, а також умови колективного договору, трудового договору, контракту; способи захисту порушеного права на працю; порядок та правову технологію розгляду трудових спорів, включаючи норми міжнародного правового регулювання.

вміти: орієнтуватися у системі норм трудового права; пояснити та застосувати у конкретній ситуації діюче законодавство про працю; розрізняти відносини, що регулюються трудовим правом, від відносин, які регулюються іншими галузями права і давати правову оцінку такому розмежуванню; давати правильну юридичну кваліфікацію конкретним трудовим відносинам; аналізувати і узагальнювати законодавчі акти та вивчений матеріал; застосовувати юридично грамотні та обґрунтовані рішення по реалізації норм трудового права в практичній діяльності; володіти змістом трудових правовідносин, які виражають юридичні права і обов'язки суб'єктів трудових правовідносин; розробляти та виконувати проекти колективних договорів, трудових договорів, контрактів та інших локальних соціально-правових документів; пропагувати законодавство України про працю для прискорення побудови України як правової держави.

Основою для підготовки до семінарських (практичних) занять є такі навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

1. Болотіна Н.Б. Трудове право України. Підручник Київ: Знання, 2008. 860с.
2. Бойко М.Д., Хазін М.А. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 400с.
3. Бутинська Р. Я., Мокрицька Н. П. Трудове право України : Навчальний посібник. Львів : «Галицька видавнича спілка», 2022. 312 с.
<file:///C:/Users/kohan/Desktop/%D0%9A%D0%9D%D0%98%D0%93%D0%98%20%D0%A2%D>

[0%A0%D0%A3%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5/%D0%91%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9C%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8,%202022.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf)

4. Венедіктов С.В. Трудове право України. Підручник. Київ «Видавництво Людмила», 2021. 216 с.

5. Іншин М.І. Трудове право України. Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600с.

6. Іванов Ю.Ф., Іванова М.В. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Правова Єдність редакція юридичних видань, 2020. 442с.

7. Мельник К.Ю. Трудове право України. Підручник. Харків: Діса плюс, 2017. 480с.

8. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право. Посібник для підготовки до іспиту. Харків: Право, 2019. 192с.

9. Трудове право України. Академічний курс. Підручник. Київ: Ін Юре, 2018. 544с.

10. Трудове право України. Відпов. Редактор Г.І. Чанишева Г.І. Практикум. Харків: ТОВ «Одісей», 2008. 304с.

11. Трудове право України. Академічний курс. Підручник. За заг. ред. Пилипенка П.Д. 5-те вид., переробл. і доп. Київ: Ін Юре, 2020. 552с.

12. Трудове право України: підручник. За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 593с.

13. Трудове право України. Підручник. За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472с.

14. Трудове право України. Підручник. За заг ред. проф.О.М.Ярошенка. Харків, 2022. 376с.

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>

15. Трудове право (в схемах та визначеннях) : Навчальний посібник. За заг. ред. Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166с.

http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/492/3/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D0%A2%D0%9F%20%D1%81%D1%85%D0%B5%D0%BC%D0%B8_%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82.pdf

У методичних вказівках для підготовки до семінарських (практичних) занять до тем, які виносяться на розгляд на семінарські заняття подається коротка анотація теми, детальний перелік питань, які виносяться на обговорення на заняття, перелік контрольних питань, які передбачають конкретизацію основних положень теми, термінологічні і практичні завдання до теми, а також літературу для глибшого та всебічного опанування здобувачами теми.

Підготовка до семінарських занять не вимагає від здобувачів переписування в зошит положень із підручників, однак для належних, обґрунтованих відповідей в зошит здобувачами можуть вказуватись номери статей чи посилання на певний нормативний акт, положення. Разом з тим, здобувач може скласти план відповіді на кожне питання теми для полегшеної відповіді.

Проте, у письмовому вигляді здобувачі повинні виконувати термінологічні, методичні та практичні завдання із зазначенням теми, що вивчається. Письмове невиконання практичних завдань, означає незадовільну підготовку здобувача до заняття, що тягне за собою незадовільну оцінку за семінарське заняття.

При вирішенні здобувачами задач-казусів вимагається аналізу кола відносин, які склалися та вибрати правові норми, що підходять для вирішення задачі. Вибравши необхідну норму, здобувач повинен переконатись у її чинності і впевнитись, що саме вона є нормативною підставою правової кваліфікації. В процесі її аналізу, на підставі вивченого теоретичного матеріалу, необхідно протлумачити зміст норми, що використовується для вирішення казусу.

СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Загальна частина Семінарське заняття №1

Тема № 6. Забезпечення зайнятості та працевлаштування.

Із прийняттям нового Закону України «Про зайнятість населення» та Закону України «Про професійний розвиток працівників» питання працевлаштування навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації виходить на новий рівень. Таким чином, використовуючи новоприйняті законодавчі акти, студентам слід дослідити державні гарантії права вибору зайнятості в Україні; провести порівняльний аналіз понять «працевлаштування» та «зайнятості»; встановити правові форми працевлаштування.

Окрему увагу слід приділити відносинам, які виникають при працевлаштуванні між особою, яка бажає вступити у трудові правовідносини, роботодавцем і державною службою зайнятості. Аналізуючи Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від безробіття», необхідно визначити види соціальних допомог та послуг, які надаються особам, що втратили роботу. Разом з тим, встановити права та обов'язки державної служби зайнятості.

Використовуючи вище згадані Закони України та КЗпП України слід провести порівняльний аналіз правового становища безробітного із Конвенцією МОП № 122 «Про політику в галузі зайнятості».

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття зайнятості та її види. Працевлаштування та його правові форми.
2. Право на зайнятість. Категорії зайнятого населення.
3. Державні гарантії у сфері зайнятості населення.
4. Додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню їх суть. Категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.
5. Державна політика у сфері зайнятості населення. Заходи сприяння зайнятості населення.
6. Застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні.
7. Соціальний діалог на ринку праці. Масове вивільнення працівників з ініціативи роботодавця.
8. Поняття безробітного, статус зареєстрованого безробітного. Права та обов'язки зареєстрованих безробітних.
9. Порядок реєстрації громадян як безробітних.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: зайнятість, працевлаштування, безробітний, масове вивільнення працівників, підходяща робота, державна служба зайнятості.

Практичні завдання:

1. Порівняти правовий статус безробітного і непрацевлаштуваного.
2. Скласти схему взаємодії державної служби зайнятості з безробітним та підприємствами, установами, організаціями.

Контрольні питання:

1. Як співвідносяться між собою поняття: «зайнятість», «працевлаштування»?
2. Які категорії осіб можуть бути визнані безробітними?
3. Які соціальні виплати та соціальні послуги надаються безробітним?
4. Визначте правові форми працевлаштування?
5. Які категорії зайнятого населення визначено Законом?

Реферати: 1. Міжнародно-правове регулювання зайнятості.

Література:

Бойченко Г. Пільги, що надаються працівникам, які поєднують роботу з навчанням. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 76-79.

Волинець В.В., Занфірова Т.А., Іншин М.І Теоретичні та практичні проблеми реформування національного законодавства у сфері зайнятості населення: Навчальний посібник. Харків : Промарт, 2019. 408с.

Гусаров О.С. Проблеми правового регулювання нетипових видів зайнятості. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. № 3. С 50-55. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/3/8.pdf>

Про право на працю, звільнення, безробіття: поради юриста. За ред. проф. П.Д. Пилипенка. К.: ІнЮре, 2009. 48 с.

Чанишева Г.І. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8. С.40-46.

Шабанов Р. Право на зайнятість як суб'єктивне право громадян у сфері соціального захисту від безробіття. *Право України*. 2016. №8. С.63-70.

Шабанов Р.І. Еволюція ідеї про свободу праці і заборону примусової праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 82-87. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/16.pdf>

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від від 21.03.1991 № 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Генеральна Угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019-2021 роки : Укладена між КМУ і Федерацією Професійних Спілок України від 14.05.2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-19>

Порядок організації громадських та інших робіт тимчасового характеру : Затверджене постановою КМУ від 20.03.2013.-№175. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2013-%D0%BF>

Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2013 р. № 207. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-%D0%BF>

Про затвердження Порядку організації громадських та інших робіт тимчасового характеру : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 175 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2013-%D0%BF#Text>

Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації зареєстрованих безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 446 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2023-%D0%BF#Text>

До використання:

Конфедерація роботодавців України https://employers.org.ua/page_2.htm

Національна трисороння соціально-економічна рада <https://ntser.gov.ua/profspilky/>

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Семінарське заняття №2.

Тема № 8. Трудовий договір.

Кожен громадянин має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Право на працю конкретно реалізується шляхом укладення трудового договору на підприємстві, установі, організації або з фізичною особою. Отже, трудовий договір є основною, базовою формою виникнення трудових правовідносин.

Таким чином, досліджуючи дану тему слід приділити увагу поняттю, ознакам трудового договору, адже на їх підставі можливе відмежування трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів. Порівнюючи класифікацію трудових договорів, яка подається КЗпП України та в науці трудового права, слід встановити особливості кожного виду трудового договору.

Розглядаючи зміст і форму трудового договору, необхідно встановити обов'язкові і додаткові умови його укладення та проаналізувати зміст терміну «фактичний допуск працівника до роботи».

Вивчаючи порядок укладення трудового договору в усній і письмовій формах, окрему увагу слід приділити підставам та порядку зміни і припинення трудового договору. Визначити різницю між припиненням та розірванням трудового договору.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття та значення трудового договору. Відмінність трудового договору від цивільно-правових договорів.
2. Види трудових договорів. особливості контракту, як особливої форми трудового договору.
3. Зміст і форма трудового договору.
4. Загальний порядок укладення трудового договору.
5. Зміна умов трудового договору: форми та порядок здійснення.
6. Припинення дії трудового договору: підстави та порядок здійснення.
7. Правове регулювання відсторонення працівника від роботи.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: трудовий договір, контракт, заступництво, сумісництво, суміщення, звільнення, переведення, переміщення, припинення трудового договору (контракту).

Практичні завдання:

1. Визначте відмінність трудового договору від цивільно-правових договорів (підряду, доручення, авторського та ін.).
2. Письмово складіть трудовий договір, де роботодавцем виступає фізична особа.
3. Письмово складіть наказ про прийняття на роботу.
4. Письмово складіть позовну заяву про визнання відмови в прийнятті на роботу неправомірною та укладення трудового договору.
5. Письмово складіть наказ про звільнення працівника.

Контрольні питання:

1. Кого потрібно розуміти під терміном «роботодавець»?
2. За якими ознаками можна відмежувати трудовий договір від суміжних цивільно-правових договорів?
3. Який порядок проведення атестації працівника?

4. Що таке «зміна істотних умов праці»? Який порядок проведення зміни істотних умов праці?

5. Хто може виступати третіми особами при розірванні трудового договору?

6. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Столяри Семенко і Карпенко були запрошені директором школи для виконання робіт по ремонту даху будівлі школи. З ними була укладена трудова угода за якою вони зобов'язувались змінити протягом двох місяців весь дах, працюючи у вечірню пору з 16 до 22 години, а дирекція повинна виплачувати їм щомісячно заробітну плату в розмірі місячної тарифної ставки столяра. Після закінчення роботи Семенко і Карпенко вимагали виплатити відшкодування за невикористану відпустку, а Карпенко, крім того, оплатити йому лікарняний листок.

Чи є законні вимоги громадян? Який договір між ними було укладено?

Задача №2 Оператора Крикуна П.М. було переведено на іншу роботу у зв'язку з простоем на два місяці на тому ж підприємстві. Крикун П.М. відмовився від нової роботи і зауважив, що він оператор, а йому запропонували роботу техника, і що на такий строк адміністрація немає права переводити. За відмову від виконання нової роботи Крикуну П.М. була оголошена догана.

Чи правомочні дії адміністрації? Свою відповідь підтвердить посиланнями на необхідні статті КЗпП України.

Задача №3. На одному з підприємств Львова в колективному договорі на 2024 р. були записані такі положення: 1. У випадках різкого погіршення фінансового стану заводу і скорочення чисельності працюючих на виробництві не допускаються понаднормові роботи окрім робіт, пов'язаних з виробничою необхідністю; 2. Після 8 годин, відпрацьованих з початку зміни, працівник виконує роботу на умовах добровільності; 3. Член комітету профспілки не може бути поданий на звільнення в зв'язку із скороченням штатів чисельності, переведений з одного робочого місця на інше або з одного підрозділу в інший крім як за згодою профкому.

Дайте юридичний аналіз цих положень. Чи правомірні вони?

Задача №4. До адміністрації Львівського заводу фрезерних верстатів звернулися з заявою про укладення трудового договору дружина військовослужбовця строкової служби Лепех і син інженера цього заводу Салій. Враховуючи, що ці дві заяви поступили на одне вакантне місце, адміністрація погодилась укласти договір з сином працівника заводу. При цьому вона посилалась на те, що згідно умов колективного договору дітям і членам сімей працівників заводу надається першочергове право поступати "на вакантні" місця. Вважаючи, що її права порушені, дружина військовослужбовця звернулася із скаргою до прокурора району.

Чи підлягає скарга задоволенню?

Задача №5. 10 червня у відділ кадрів хлібозаводу звернулись столярі Прокопенко і Тур з проханням прийняти їх на роботу. Наказ про зарахування обох робітників на роботу був підписаний лише 13 червня. Фактично Прокопенко приступив до роботи 11 червня на прохання майстра; а Тур почав працювати з 15 червня через домашні обставини.

З якого моменту виникли у Прокопенка і Тура трудові правовідносини?

Задача №6. У зв'язку з перепрофілюванням цеху №5 швейної фабрики без погодження з профспілковим комітетом було скорочено п'ять працівників за п.1 ст. 40 КЗпП України. Серед звільнених були швеї Усенко О.О., мати дитини-інваліда, Гардаш Н.С., у якої двоє малолітніх дітей, Кицько І.М. у віці 53 роки і два слюсари-ремонтники: Кривенко В.Ф., інвалід II групи і Нечай В.О. у віці 58 років.

Всі вони звернулися до юридичної консультації з такими запитаннями:

1. Чи правомірно вони були звільнені?

2. Чи передбачає закон будь-які компенсації при такому звільненні і хто їх виплачує?

Задача №7. Зубного техніка Зоркіну М.О. було звільнено за п.5 ст. 40 КЗпП України у зв'язку із захворюванням тривалістю більше 4-х місяців. її посада не була заміщена, обов'язки тимчасово розподілили між іншими техніками.

Чи правомірне звільнення?

Реферати:

1. Атестація працівників: поняття, значення її проведення, коло працівників, що проходять атестацію та правові наслідки атестації.
2. Сфера застосування контрактної форми трудового договору, строк його дії, права та обов'язки, відповідальність сторін.
3. Місце трудового договору в системі трудового права.
4. Заборона використання примусової праці та її правове регулювання (Конвенція МОП №29 про примусову чи обов'язкову працю).

Література:

Андрушко А., Андрушко А.В. Огляд судової практики вирішення трудових спорів при звільненні працівників за п.1 ст.40 КЗпП України. *Право України*. 2007 № 11. С.95-98.

Балюк М., Гончарова Г. Зміни в організації виробництва і праці та соціальне партнерство. *Право України*. 1996. №11. С.33-37.

Бару М. Виконання зобов'язань за трудовим договором. *Право України*. 1995. №8. С.31-34.

Беркута Н. Види трудових договорів та їх регулювання у законодавстві про працю. *Право України*. 2006 № 12. С.59-61.

Вороніна Л. Сфера і порядок застосування контракту як особливої форми трудового договору. *Право України*. 1994. №11-12. С.32-34.

Гетьманцева Н.Д, Ірина І. Про деякі аспекти змісту трудового договору. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. №2. С.101-105.

Гончарова Г. С. Проблеми правового регулювання кваліфікаційних вимог до працівників при прийнятті на роботу. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 15–23. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14277/1/Goncharova_Yushko_15-23.pdf

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Данилюк О. Зміна умов трудового договору: порівняльний аналіз законодавства України та Російської Федерації. *Право України*. 2004 № 9. С.120-123.

Дріжчана С. Відмова у прийнятті на роботу:проблеми й пропозиції. *Право України*. 1991. №6. С.34-38.

Дума О. О. Колізії, що виникають під час звільнення за п. 6 ст. 40 КЗпП України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2018. Вип. 49, т. 1. С. 214–217. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16160/1/Duma_214-217.pdf

Журавель О. Д. Правове регулювання звільнення працівників за вчинення аморального проступку: історичний підхід. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 223–227. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11434/1/Guravel_223-227.pdf

Зеленський В.М. Припинення трудових відносин за угодою сторін: доцільність письмового оформлення згоди. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 1. С.96-100. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/1/19.pdf>

Іншин М. Трудовий договір крізь призму сьогодення: сутність, значення, особливості. *Право України*. 2012 № 9 С. 192-196.

Козуб І., Довгань В. Умови праці і умови трудового договору:розмежування понять. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. №3. С.39-42.

Конопельцева О. О. Щодо співвідношення понять «припинення трудового договору», «розірвання трудового договору» та «звільнення». *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 54–59. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15598/1/Konopelceva_54-59.pdf

Конопельцева О. О. Юридичнозначимі критерії для визначення переліку підстав припинення трудового контракту. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-

- прикладний дискурс : монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. За заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. Гл. 2, § 2.2. С. 74–108. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19993/1/Konopeltseva_74-108.pdf
- Кохан Н. В. Актуальні проблеми впровадження гарантій, що забезпечують виникнення трудових правовідносин. *Юридична Україна* 2011. №10. С. 55-60.
- Кохан Н. В. Правові проблеми реалізації гарантій, що забезпечують зміну трудових правовідносин. *Юридична Україна* 2012. №6. С. 62-66.
- Кохан Н.В. Гарантії трудових прав працівників та шляхи їх удосконалення: автореф. на здоб. наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.05. Одеса, 2008. 20 с.
- Кравцов Д. М. Підстави розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця у разі порушення працівником своїх трудових обов'язків за проектом Трудового кодексу України. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 55–62. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14205/1/Kravtsov_55-62.pdf
- Лазор Н. Відмежування трудового договору від цивільних договорів. *Право України*. 1997. №12. С.85-86.
- Лазор В В. Щодо відмітних ознак трудового договору. *Право України*. 1999. №11. С.80-82.
- Луценко А. Правове регулювання контрактної форми трудового договору: деякі проблеми і шляхи їх вирішення. *Право України*. 1999. №7. С.44-46.
- Луценко О. Є. Підстави припинення трудового контракту в системі підстав припинення трудового договору: значення, місце та специфіка. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. Гл. 2, § 2.1. С. 46–74. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19992/1/Lutsenko_46-74.pdf
- Морозов С. Поняття участі працівників в управлінні підприємством, установою, організацією. *Юридична Україна* 2012. №5. С. 69-73.
- Прокопенко В. Розмежування підстав припинення трудового договору за угодою сторін від звільнення з ініціативи працівника. *Право України*. 1997. №3. С.30-33.
- Радіонова-Водяницька В. О. До питання принципів організації та правового регулювання атестації працівників. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 60–65. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15599/1/Radionova-Vodyanytska_60-65.pdf
- Реус О. Особливості укладення трудового договору з неповнолітніми. *Право України*. 1998. №9. С.69-71.
- Реалізація норм трудового права: проблеми теорії та практики: монографія. Я. В. Сімутіна, Г. А. Трунова, Н. М. Хуторян, М. М. Шумило та ін.; за ред. Я. В. Сімутіної. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 276 с.
- Сільченко С. О. Строковий трудовий договір : сучасний стан і перспективи розвитку правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 12. С. 51-54.
- Соловійова Л. Роботодавець: термінологічні та правові аспекти. *Право України*. 2002 № 3. С.76-81.
- Тангян О.О. Юридичні гарантії “еквівалентного захисту”, для працівників, які працюють за строковими трудовими договорами. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. № 3. Том 2. С.65-71. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/13.pdf>
- Трудовий контракт – спеціальний вид трудового договору. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискус. За заг.ред. О.М.Ярошенко. 2023. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19990/1/Yaroshenko_8-32.pdf
- Хусточкін О. Контракт у трудовому праві України (законодавство і практика його застосування). *Право України*. 1995. №5-6. С.17-20.
- Чанишева Г. Значення правильного оформлення трудового договору. *Право України*. 1992. №7. С.36-43.
- Щербина В. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця: порівняльно-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 145-149.
- Цесарський Ф. А. Підстави і порядок розірвання трудового договору із керівником підприємства, установи, організації: шляхи вдосконалення. *Право та інновації*. 2018. № 2. С.

7–12. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15597/1/Tsesarsky_7-12.pdf

Юшко А. Переведення чи зміна істотних умов праці? *Право України*. 1998. №5. С.68-73.

Ярошенко О. М. Зміст як визначальний чинник, зумовлюючий особливе місце трудового контракту в системі трудових договорів. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. Гл. 1, § 1.1. С. 8–32. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19990/1/Yaroshenko_8-32.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Конвенція МОП N 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005#Text

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. / В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

Класифікатор професій ДК 003:2010: Держспоживстандарт України Наказ від 28.07.2010р. № 327. . https://hrliga.com/docs/327_KP.htm

Про трудові книжки працівників: Постанова КМУ від 27.04.1993.- №301. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-93-%D0%BF>

Про упорядкування застосування контрактної форми трудового договору: постанова КМУ від 19.03.94.- № 170. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170-94-%D0%BF>

Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. N 337. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF>

Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників : Наказ Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України від 29.07.93 N 58. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0110-93>

Про умови праці тимчасових робітників і службовців : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 311-09. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311400-74>

Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 310-09. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0310400-74>

Список сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Про порядок оплати тимчасового заступництва: Роз'яснення Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.12.1965 № 30/39. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0030400-65>

Положення про умови праці надомників : Постанова Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.09.1981р. № 275/17-99. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0275400-81>

Форма трудового договору між працівником і фізичною особою та Порядок реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою : Наказ Мін. Праці та соціальної політики від 08.06.2001р. №260. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-01>

- Гарантії працівників у разі ліквідації або реорганізації підприємства, установи, організації : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 25.01.2011 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0017323-11>
- Порядок розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу : Роз'яснення Міністерство юстиції України від

01.02.2011 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-11>

- Статус фізичної особи - підприємця: проблеми застосування законодавства : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 14.01.2011 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11>

- Щодо виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 19.04.2011 р. N 126/06/186-11. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0126772-11#o10>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Семінарське заняття № 3. Включає тему №12 та тему №13.

Тема № 12. Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність.

Закріплений у правових нормах порядок поведінки учасників трудового процесу визначає поняття трудової дисципліни як правового інституту. Трудова дисципліна – багатоаспектне явище, а тому в галузевій літературі її розглядають як принцип галузі права; інститут трудового права; фактичну поведінку учасників правовідносин.

Рівень дотримання суб'єктами трудових правовідносин нормативно-правових актів, обов'язків, передбачених трудовим договором, визначають поняття трудової дисципліни як фактичної поведінки учасників трудових відносин. За їх недотримання для працівника наступає дисциплінарна відповідальність.

Таким чином, вивчаючи дану тему, слід зосередити свою увагу на сучасних методах забезпечення дисципліни праці, порядку регулювання внутрішнього трудового розпорядку на підприємствах, установах, організаціях незалежно від форми власності. Одночасно слід розглянути види, підстави та порядок застосування заохочень, як методу коригування поведінки працівника.

За невиконання чи неналежне виконання покладених зобов'язань на працівника, згідно КЗпП України, його можна притягнути до дисциплінарної відповідальності. Таким чином, доцільно дослідити підстави, умови та порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також підстави її дострокового зняття. Розмежувати суб'єктів загальної і спеціальної дисциплінарної відповідальності.

Досліджуючи питання поняття дисциплінарного проступку, як підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності, необхідно склад дисциплінарного правопорушення відмежувати від інших правопорушень, які передбачені у цивільному, кримінальному, адміністративному праві.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, значення та правове регулювання дисципліни праці.
2. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Методи забезпечення дисципліни праці у сучасних умовах.
3. Поняття, підстави, види заохочень і порядок їх застосування.
4. Поняття дисциплінарного проступку. Відмежування від інших правопорушень.
5. Дисциплінарна відповідальність працівників та її види.
6. Підстави і умови дисциплінарної відповідальності.
7. Порядок накладання дисциплінарних стягнень.
8. Додаткові заходи впливу на порушників трудової дисципліни.
9. Спеціальна дисциплінарна відповідальність.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: трудова дисципліна, трудовий розпорядок, правила внутрішнього розпорядку, заохочення, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне стягнення, поняття дисциплінарного проступку.

Практичні завдання:

1. Наведіть приклади порушення трудової дисципліни у вашому закладі і дайте їм правову оцінку.

2. Схематизуйте за тяжкістю дисциплінарні стягнення загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Зварювальник Кліт систематично порушував трудову дисципліну, грубо поведився з товаришами по роботі. Розглянувши справу Кліта, трудовий колектив виніс рішення: «За неодноразове порушення трудової дисципліни, етичних норм поведінки поставити перед директором питання про звільнення Кліта з роботи».

Чи законне рішення трудового колективу?

Задача №2. На водія трамвая Карпова за дрібне хуліганство, скоєне після робочого дня у парку відпочинку, суд наклав арешт на 15 діб. Після відбуття покарання Карпов дізнався, що його звільнили з роботи за прогул по п.4ст- 40 КЗпП. Звільнення не було погоджено з профкомом.

Чи правильно був звільнений Карпов?

Задача №3. Тракторист сільськогосподарського підприємства Кунтій самовільно, без дозволу адміністрації використав трактор у власних інтересах для перевезення сіна. Під час цього рейсу Кунтій намагався проїхати по дорозі, на якій проводилися ремонтні роботи, внаслідок чого трактор перекинувся, був поламаний і простояв на ремонті 7 днів. Адміністрація підприємства стягнула з заробітної плати Кунтія вартість ремонтних робіт, пошкоджених деталей, пального, мастильних матеріалів. Таким чином, стягнена сума у розмірі 2200 гривень. Середня заробітна плата Кунтія 1800 гривень. Кунтій проти стягнення заперечував і звернувся до юрисконсульта за роз'ясненням про правомірність дій адміністрації.

Підготуйте юридичну консультацію по справі.

Задача №4. Перевіркою правової інспекції праці було виявлено, що в цеху №4 жінки залучались до роботи в шкідливих умовах праці, опікуну К. було відмовлено в наданні відпустки по догляду за дитиною, не ведеться облік неповнолітніх працівників, пенсіонерів без їх згоди залучають до надурочних робіт, замість спеціального одягу трьом працівникам видали компенсацію. Представники адміністрації цеху відповіли представникам правової інспекції, що з їх боку порушень немає. А як вважаєте Ви? Зробіть аналіз і при виявленні порушень пошліться на закон. Вкажіть, що саме порушено?

Задача № 5. Зубного техника Зоркіну М.О. було звільнено за п.5 ст. 40 КЗпП України у зв'язку із захворюванням, тривалістю більше 4-х місяців. її посада не була заміщена, обов'язки тимчасово розподілили між іншими техніками. Медсестра Копиленко О.А. була в цей час звільнена у зв'язку із скороченням штату. Обидві працівниці звернулися з вимогою про виплату їм вихідної допомоги. Чи правомірні їх вимоги?

Задача №6. Токар Радіонов не виконав розпорядження майстра, який запропонував застосувати більш правильний спосіб обробки деталей, внаслідок чого поламав верстат. Радіонову оголосили догану за невиконання розпорядження майстра і запропонували йому відшкодувати вартість ремонту станка в сумі 2500 гривень, він звернувся до директора з заявою, в якій вказував, що за одне порушення на нього накладено два стягнення і просив або зняти догану, або звільнити від відшкодування збитків.

Прокоментуйте ситуацію.

Задача №7. При затвердженні правил внутрішнього трудового розпорядку АТ "Ятрань" було запропоновано до переліку заходів дисциплінарних стягнень включити такі заходи: зауваження; попередження; догану; сувору догану; звільнення.

Чи правомірні такі пропозиції?

У якому порядку затверджуються правила внутрішнього трудового розпорядку?

Задача №8. У повара столової Гордійчука П. перевірка вилучила із холодильника 50 кг зіпсованого м'яса за роздрібною ціною 200 гривень. Зіпсоване м'ясо було відправлено на корм свиням по ціні 150 гривень за кілограм.

Директор столової видав наказ про стягнення із заробітної плати повара 60 гривень. Чи правомірний наказ?

Задача №9. На речовому складі працювала бригада із семи працівників – один товарознавець, три старші комірники і три комірники. При плановій ревізії була виявлена недостача на суму одна тисяча гривень. Ніхто із членів бригади добровільно не погодився покрити недостачу. Адміністрація стягнула відшкодування із заробітної плати працівників у рівних долях, оскільки у них була колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.

Чи правомірні дії адміністрації?

Задача № 10. При укладанні колективного договору профком РСУ-5 наполягав, щоб він містив зобов'язання власника щодо удосконалення форм оплати праці і поліпшення житлових умов працівників лише членів профспілки. Адміністрація РСУ-5 не погодилась із думкою профкому.

А як вирішені ці питання у законі?

Задача № 11. Слюсар Войченко Г.М. мав статус безробітного півтора року з виплатою допомоги по безробіттю. Прийшовши отримувати допомогу по безробіттю в черговий раз, він отримав відмову в її виплаті на підставі невиконання ним обов'язку самостійно працевлаштуватись відповідно до рекомендацій служби зайнятості. Войченко Г.М. обурився і заявив, що він не зобов'язаний самостійно сприяти своєму працевлаштуванню, це обов'язок органів з працевлаштування.

Чи справедлива аргументація Войченко Г.М. і як ці питання вирішені в законі?

Задача № 12. Через захаращеність складського приміщення завідуючий складом хлібозаводу Пінчук С.В. і директор заводу Хамлюк Г.А. були оштрафовані державною санітарною інспекцією. Директор заводу виніс Пінчуку С.В. догану. Пінчук С.В. звернувся до КТС зі скаргою, де зазначив, що дисциплінарне стягнення незаконне, оскільки він за захаращеність складу вже був оштрафований.

Яке рішення необхідно прийняти КТС? Свою думку обґрунтуйте посиланнями на закон.

Задача № 13. Оператора Крикуна П.М. було переведено на іншу роботу у зв'язку з простоем на два місяці на тому ж підприємстві. Крикун П.М. відмовився від нової роботи і зауважив, що він оператор, а йому запропонували роботу техника, і що на такий строк адміністрація не має права переводити. За відмову від виконання нової роботи Крикуну П.М. було оголошено догану.

Чи правомочні дії адміністрації? Свою відповідь підтвердить посиланнями на необхідні статті КЗпП України.

Контрольні питання:

1. Які в сучасних умовах доцільно виділити методи забезпечення трудової дисципліни?
2. Що є правовою підставою юридичної відповідальності за трудовим правом? Який склад трудового правопорушення?
3. Розмежуйте поняття «трудова дисципліна», «дисципліна праці»?
4. Проаналізуйте, чи всі працівники, щодо яких діють статuti та положення про дисципліну, насправді є суб'єктами спеціальної дисциплінарної відповідальності?
5. Який порядок накладення дисциплінарного стягнення? Чи відрізняється порядок притягнення до загальної і спеціальної дисциплінарної відповідальності?

Реферати:

1. Поняття, значення та правове регулювання дисципліни праці за сучасних умов, роль трудових колективів у її зміцненні.
2. Ефективність заходів заохочення і стягнення у забезпеченні дисципліни праці.
3. Загальна дисциплінарна відповідальність.
4. Спеціальна дисциплінарна відповідальність за трудовим правом.

Література:

- Бородін І. Дисциплінарна відповідальність та дисциплінарне провадження. *Право України*. 2006 № 12. С.93-97.
- Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.
- Дей М. Основні питання стимулювання трудової активності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 6. С. 105-108.
- Дубовий Т.С. Дисципліна праці як складовий елемент відповідальності сторін трудового договору. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. С. 43-52. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/6/8.pdf>
- Капліна Г. Заохочувальні засоби правового регулювання оплати працівників в умовах ринкових перетворень. *Юридична Україна*. 2008. №7. С. 80-85.
- Кожушко С.І. Трудова дисципліна у системі елементів трудових правовідносин. *Право України*. 2005 № 9. С.89-91.
- Новосельська І. Питання визначення трудової відповідальності як виду юридичної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 11. С.50-55.
- Маляренко А. В. До питання упередженості як підстави дисциплінарної відповідальності суддів. *Право України*. 2012 № 1-2 С.414-420.
- Машков К. Підстави застосування до працівників заохочень за трудові досягнення. *Право України*. 2007 № 11. С.35-40.
- Мельник В.В. Поняття принципів відшкодування шкоди в трудовому праві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. Том 2. С.48-52. http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/6/part_2/8.pdf
- Панасюк О. Про «внутрішній трудовий розпорядок» як категорію трудового права. *Право України*. 2005 № 4. С.100-104.
- Промський Є. Дисциплінарна відповідальність працівника за проектом трудового кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №12. С. 126-131. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/28.pdf>
- Теліженко О.С. До характеристики принципів застосування стягнень за порушення трудової дисципліни. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 6. С. 63-68 . <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/6/12.pdf>
- Швец Н., Промський Є. Дисциплінарна відповідальність працівника за проектом Трудового кодексу України. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 12. С. 126–131. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15605/1/Promskyi_Shvets_126-131.pdf
- Хотинська О. Дисциплінарна відповідальність та незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. №3. С. 110-122. https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_3/pravo_2018_3_s7/
- Угрюмова Г. Дисципліна праці: розвиток та удосконалення інституту. *Право України*. 2006 № 1. С.40-44.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В.

Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-XI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Типові правила внутрішнього трудового розпорядку для робітників і службовців підприємств, установ, організацій : Постанова Держкомпраці СРСР і ВЦРПС від 20.07.1984р. №213. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0213400-84>

Типові правила внутрішнього службового розпорядку : Наказ Національне агенство України з питань державної служби від 03.03.2016 № 50 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-16#Text>

Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15>

Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14>

Тема № 13. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.

Матеріальна відповідальність як один із видів юридичної відповідальності становить собою обов'язок однієї сторони трудового договору – працівника чи роботодавця відшкодувати іншій сороні шкоду, заподіяну внаслідок винного, протиправного невиконання або неналежного виконання трудових обов'язків у встановленому законом розмірі й порядку. Матеріальна відповідальність у трудовому праві має двосторонній характер.

Досліджуючи поняття матеріальної відповідальності, слід визначити особливості та види матеріальної відповідальності сторін трудового правовідношення. Встановити умови і підстави матеріальної відповідальності працівника і роботодавця.

Розглядаючи матеріальну відповідальність, як інститут трудового права та вид юридичної відповідальності, слід відмежувати склад правопорушення матеріальної відповідальності від дисциплінарної відповідальності та майнової (цивільно-правової) відповідальності.

Окремої уваги потребує питання матеріальне відшкодування моральної шкоди працівнику: суб'єкти, підстави порядок відшкодування шкоди.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття та значення матеріальної відповідальності сторін трудового договору.
2. Суб'єкти матеріальної відповідальності та особливості їх відповідальності.
3. Види матеріальної відповідальності працівників.
4. Підстави та умови матеріальної відповідальності працівників.
5. Обмежена матеріальна відповідальність.
6. Повна матеріальна відповідальність.
7. Колективна, кратна (підвищена) матеріальна відповідальність.
8. Визначення розміру та порядок покриття завданої шкоди.
9. Підстави, умови і види матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду завдану працівнику.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: матеріальна відповідальність, шкода, матеріальне правопорушення, обмежена матеріальна відповідальність, повна матеріальна відповідальність, кратна матеріальна відповідальність, колективна матеріальна відповідальність.

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте склад правопорушення при матеріальній відповідальності (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона, суб'єкт).

2. Письмово складіть договір про повну матеріальну відповідальність працівника.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача № 1. На мале підприємство "Протон" було прийнято Кожушко В.М. і Юрчук К.Т. електриками, а Вовченко У.М. - бухгалтером на умовах трудового договору. Електрикам власник малого підприємства самостійно встановив почасову, а бухгалтеру - відрядну оплату праці. Всі працівники не погодилися з таким порядком встановлення систем оплати праці.

1. Як встановлюється оплата праці службовців?
2. Ким встановлюється відповідна система оплати праці?
3. В які строки виплачується заробітна плата? Посилаючись на закон, дайте відповідь на запитання.

Задача № 2. Водій Цупренко С.Ф., перебуваючи в нетверезому стані, зіткнувся з телеграфним стовпом, в результаті чого вилилось 0,5 тонни молока. Адміністрація заводу, де працював Цупренко С.Ф., стягнула з його заробітної плати 30000 гривень для покриття матеріальних збитків в повному обсязі.

В якому розмірі і в якому порядку відшкодовується заподіяна шкода?

Задача № 3. Соколенко С.П. пропрацював 10 місяців, а Скрипка О.В. - 2 роки. Вони обидва просили адміністрацію надати їм відпустку в літній період. При складанні графіка відпусток їм обом було відмовлено у зв'язку з нетривалим періодом роботи в магазині "Руслан".

Коли у працівника виникає право на відпустку?

Хто має право на відпустку в літній час?

Чи правомірно відмовлено Соколенко С.П. і Скрипці О.В.? Обґрунтуйте відповіді, посилаючись на необхідні правові норми.

Задача № 4. Сортивальницю цукрового заводу Пастушенко В.С. звільнено з роботи 20 травня за скороченням чисельності працівників. На її прохання наказ про звільнення було вислано поштою 28 травня, а 30 травня вона звернулася з позовом до суду про поновлення на роботі. Суд виніс рішення про поновлення Пастушенко В.С. на роботі. Адміністрація заводу відмовилася виконати рішення суду, посилаючись на те, що судом порушені процесуальні та матеріальні норми права. Дайте юридичну оцінку рішенню суду і вкажіть, як вони виконуються згідно з законом.

Задача № 5. У повара Гордійчука П.І. перевірка вилучила із холодильника 50 кг зіпсованого м'яса по роздрібній ціні 120 гривень. Зіпсоване м'ясо було відправлено на корм свиням по ціні 60 гривень за кг.

Директор столової видав наказ про стягнення із заробітної плати повара 35000 гривень. Чи правомірний наказ?

Контрольні питання:

1. Яка різниця між дисциплінарною і матеріальною відповідальністю та матеріальною відповідальністю і цивільно-правовою майновою відповідальністю?

2. Які підстави та порядок відшкодування моральної шкоди у трудовому та цивільному праві? Проведіть порівняльну характеристику.

3. Які обставини виключають матеріальну відповідальність?

4. Яких працівників і за яких умов можна притягати до підвищеної (кратної) матеріальної відповідальності?

5. Чи однаковий порядок відшкодування матеріальної шкоди у працівника і роботодавця?

Реферати:

1. Суб'єкти матеріальної відповідальності у трудовому праві.

2. Матеріальна відповідальність роботодавця за моральну шкоду завдану працівникові.

Література:

Богомаз Г. Проблемні питання матеріальної відповідальності роботодавця за необґрунтовану відмову в прийнятті на роботу в Україні. *Юридична Україна*. 2005. №5. С. 69-72.

Васильєв В. Співучасть у справах про відшкодування шкоди, заподіяної при виконанні трудових обов'язків. *Право України*. 1996. №6. С.10-12.

Костюченко. О.Є. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця: сучасний стан та перспективи розвитку. *Права та інновації*. 2016. №1(13). С. 81-88.

<https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/Kostyuchenko13.pdf>

Кравцов Д. М. Матеріальна відповідальність працівників на підставі трудового договору (контракту). *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 123–126. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12298/1/Kravtsov_123-126.pdf

Лук'янчиков, О. М. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця : Монографія. Харків.: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2019. 254 с

<http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3593/1/%D0%9B%D1%83%D0%BA%27%D1%8F%D0%BD%D1%87%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%9E.%20%D0%9C.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%86%D1%8F.pdf>

Мельник В.В. Поняття принципів відшкодування шкоди в трудовому праві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. Том 2. С.48-52. http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/6/part_2/8.pdf

Мотрич А.І. Проблеми правового регулювання повної матеріальної відповідальності працівників. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 1-1. С.174-177.

http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/1/tom_1/38.pdf

Парасюк М.В., Грабар Н.М. Порівняльно-правовий аналіз майнової відповідальності у цивільному праві та матеріальної відповідальності у трудовому праві. *Право і суспільство*. 2018. №2. С.82-87. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_1/16.pdf

Сільченко С. О. Підстави матеріальної відповідальності працівників: що необхідно знати. *Аудитор України*. 2016. № 6. С. 64–67. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12309/1/Silchenko_64-67.pdf

Трофимовська Ю.В. Теоретичні проблеми відмінності матеріальної відповідальності за трудовим правом від майнової відповідальності за цивільним правом України. *Форум права*. 2015. №1. С. 323-328. <https://core.ac.uk/download/pdf/187222973.pdf>

Цесарський Ф. А. Особливості трудового договору із матеріально відповідальними особами. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 81–85. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14269/1/Tsesarsky_81-85.pdf

Хуторян Н. Матеріальна відповідальність власника перед працівником. *Право України*. 1993. №3. С.21-26.

Хуторян Н. Вдосконалення правового регулювання матеріальної відповідальності працівника перед наймачем. *Право України*. 1993. №5-6. С.29-32.

Хуторян Н.М. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору. Удосконалення трудового законодавства в умовах ринку: Монографія. Відпов. ред. Н.М. Хуторян. Київ: Ін Юре, 1999. 264с.

Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин. Київ: Інст. Держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 264с.

Чернадчук В. Право на відшкодування моральної шкоди: деякі аспекти. *Право України*. 2000. №3. С.106-109.

Щербина В. Підстави притягнення роботодавця до матеріальної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 4. С. 53-56.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей : Закон України від 06.06.1995 № 217/95-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/95-%D0%B2%D1%80>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999р. №1105-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Про затвердження Порядку визначення класу професійного ризику виробництва за видами економічної діяльності : Постанова КМУ від 8 лютого 2012 р. № 237. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2012-%D0%BF>

Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей : Постанова КМУ від 22.01.1996 № 116. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF>

Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність : Наказ Мінпраці від 12.05.96 р. № 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0287-96>

Переліку робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування і Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність : Наказ Міністерства праці України від 12.05.96 N 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0286-96>

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992р. №14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995р. №4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

Про узагальнення практики застосування судами законодавства, що регулює матеріальну відповідальність працівників за шкоду заподіяну роботодавцю : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015р. №12. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012740-15#Text>

Семінарське заняття №4

Тема № 14. Правове регулювання охорони праці.

Охорона праці як правову категорію розглядають у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні це сукупність правових норм, що регулюють увесь комплекс суспільних відносин у сфері застосування праці. У вузькому – це сукупність норм, що регулюють встановлення безпечних та нешкідливих умов праці з метою запобігання негативному впливу виробничого середовища на життя та здоров'я працівників.

Таким чином, вивчаючи даний інститут трудового права, слід визначити загальні та спеціальні гарантії права працівника на охорону праці. Визначити права та гарантії, що

гарантуються працівникам, які працюють у важких та шкідливих умовах, а також жінкам, неповнолітнім та особам із зниженою працездатністю.

Окремої уваги потребує питання порядку організації охорони праці на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та у роботодавця – фізичної особи.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Охорона праці та її правове забезпечення.
2. Загальні гарантії прав працівників на охорону праці.
3. Спеціальні гарантії прав на охорону праці працівників, що працюють у важких та шкідливих умовах.
4. Спеціальні гарантії прав на охорону праці жінок, неповнолітніх осіб та осіб з пониженою працездатністю.
5. Організація охорони праці на підприємствах, в установах, організаціях.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: охорона праці, нещасний випадок на виробництві, техніка безпеки, правила охорони праці, спеціальні правила з охорони праці, професійне захворювання, державний нагляд, громадський контроль, загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Практичні завдання:

1. Скласти схему державних органів, які ведуть контроль і нагляд за дотриманням законодавства про охорону праці.

2. Письмово складіть позовну заяву про відшкодування шкоди в разі ушкодження здоров'я при виконанні трудових обов'язків.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Державний інспектор праці, перевіряючи правильність застосування праці жінок, що мають дітей і працюють неповний робочий день, встановив наступне: записи в трудових книжках зроблені з вказівкою на скорочений режим робочого часу; перерви для харчування і відпочинку не надаються, оскільки тривалість робочого дня не перевищує 4-х год.; щорічна відпустка надається в половинному розмірі від встановленої для даної професії; час роботи з неповним робочим днем не включається в стаж безперервної роботи і в спеціальний стаж, у зв'язку з чим не надаються деякі Пільги.

Встановіть, чи були порушення трудового законодавства при застосуванні праці вказаних жінок?

Задача №2. Державний інспектор праці, перевіряючи в шахтоуправлінні дотримання законодавства про робочий час і ведення трудових книжок, встановив: понадурочні роботи застосовуються для виконання виробничого плану і без дозволу профкому; два інженери, які вважаються працюючими на підземних ділянках шахти, фактично виконують трудові обов'язки в управлінському апараті шахти.

Якими правилами наділений державний інспектор? Як він повинен реагувати на виявлені порушення?

Задача №3. Маринич була прийнята на посаду страхового агента тимчасово на період відпустки по вагітності і родами Зоріної (про що сказано в наказі). У зв'язку з виходом Зоріної на роботу після відпустки, Маринич була звільнена з роботи по причині закінчення строку трудового договору. Вважаючи звільнення неправильним, Маринич звернулася до суду про поновлення на роботі, мотивуючи тим, що на момент звільнення вона була вагітна (про що є медична довідка). Крім того, звільнення проведено без санкції профкому, хоча вона стала не тимчасовим, а постійним працівником, оскільки заміщала Зоріну не 4 місяці, а 4 місяці і 10 днів.

Чи підлягає Маринич поновленню на роботі?

Чи можна розглядати Маринич як тимчасового працівника, чи як таку, яка уклала строковий трудовий договір?

Задача №4. Робітниця Стахів звернулася до адміністрації з проханням перевести її

на легшу роботу в інший цех, оскільки їй у зв'язку з вагітністю важко довго бути на ногах, крім того, вона зайнята на виробництві з шкідливими умовами праці. Адміністрація перевела Стахів на легшу роботу, яка оплачується на 500 гривень менше від попередньої і не дає права на додаткову відпустку, яку вона отримувала раніше.

Чи правильні дії адміністрації?

Задача №5. Жінка влаштувалася на роботу на посаду тимчасово відсутньої працівниці на час її відпустки по догляду за дитиною. При поверненні з відпустки працівниці новоприйнята була звільнена з роботи у зв'язку із закінченням строку трудового договору.

Чи можна вважати такий договір строковим?

Чи можливе звільнення з роботи жінки, яка працювала за строковим трудовим договором, коли вона сама має малу дитину?

Задача №6. Жінка оформила відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трьох річного віку. На період відпустки взяли на роботу іншу працівницю. Але жінка, що перебувала у відпустці, повернулася раніше до досягнення дитиною трьох років.

Чи можна звільнити новоприйняту працівницю у зв'язку із закінченням строку трудового договору?

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте поняття охорони праці як інституту трудового права, як елементу трудових відносин, як функції трудового права?

2. Які види соціальних допомог і соціальних послуг надаються працівникам в разі нещасного випадку чи професійного захворювання?

3. Який порядок розслідування нещасних випадків на виробництві?

4. Хто повинен проходити обов'язкові медичні огляди? Який порядок їх проходження?

5. Які додаткові пільги передбачаються для жінок, неповнолітніх та осіб із зниженою працездатністю?

Реферати:

1. Правове регулювання нагляду і контролю у сфері трудових правовідносин.

2. Права і обов'язки власника підприємства, установи, організації щодо організації охорони праці.

Література:

Вареник О.С. Трудовий колектив як суб'єкт локального регулювання охорони праці. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 4. С.40-44.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/9.pdf>

Вареник О.С. Тенденції подальшого розвитку локального правового регулювання охорони праці. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 5. Том2. С. 25-30.
http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/4.pdf

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Караченцев С. Про порядок встановлення причинного зв'язку професійних захворювань із виробничими факторами: правові аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 150-152.

Мірошниченко О. Проблеми правового регулювання охорони праці на сучасному етапі. *Юридична Україна*. 2009. №1. С. 78-81.

Яковлев О. А. Принципи державної політики в галузі охорони праці: погляд правника. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 75-80.
https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14268/1/Yakovlev_75-80.pdf

Яковлев О. А. Медичні огляди: окремі проблемні питання правового забезпечення. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 23-27.
https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15596/1/Yakovlev_23-27.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>

Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від від 08.07.2010 № 2464-VI.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28.12.2014 № 77-8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Деякі питання реалізації норм Законів України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" та «Про зайнятість населення» : Постанова КМУ від 31 січня 2007 р. N 70. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2007-%D0%BF>

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Лист Вищого господарського суду України від 05.05.2005 № 01-8/775.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0775600-05#Text>

Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 N 246.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07>

Перелік робіт з підвищеною небезпекою : Державний комітет України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0232-05>

Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова КМУ від від 17 листопада 1997 р. N 1290. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF#Text>

Про затвердження Переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31.03.1994 № 46.

Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою : Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 N 15.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>

Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.04.2014р. №248. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>

Про затвердження Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі : Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Державного комітету України по нагляду за

охороною праці від 23 вересня 1994 року N 263/121.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-95>

Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова КМУ від від 21.02.2001 № 163. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-%D0%BF>